

REGEERBIJDRAGE BELEIDSDOMEIN OMGEVING - 2024

EEN OMGEVING MET TOEKOMST

Het beleidsdomein Omgeving zet in op een krachtige aanpak van de meest **urgente uitdagingen van onze tijd**. Van klimaatverandering en biodiversiteitsverlies tot vervuiling, van duurzaam grondstoffengebruik tot menswaardig wonen in een kwalitatieve omgeving: wij zijn vastbesloten om actie te ondernemen en echte **resultaten** te boeken.

Wat maakt onze aanpak uniek? We gaan verder dan traditionele oplossingen door te kiezen voor een **transversale en systeemgerichte benadering**. Door samen te werken met diverse sectoren en belanghebbenden, vergroten we de impact van ons beleid. Transitie brengen kosten met zich mee, daarom bundelen we publieke en private middelen en streven we naar win-win-resultaten voor iedereen. Met correcte informatie en meetgegevens **onderbouwen** we het beleid en zorgen voor de noodzakelijke legitimiteit van overheidsbeslissingen.

Benieuwd naar onze concrete acties? We hebben **tien prioritaire thema's** geselecteerd, elk met twee of drie krachtige speerpuntacties. Voor een volledig overzicht van de voorgestelde maatregelen, verwijzen we naar de afzonderlijke bijdragen van de entiteiten en het departement.

Laten we samen de uitdagingen van de toekomst aangaan. Laten we samen een positieve impact hebben op onze omgeving en die transformeren richting een **duurzame en welvarende toekomst voor ons allemaal**.

OMGEVINGSUITDAGINGEN

1. BIODIVERSITEIT

We versterken en herstellen onze biodiversiteit, in lijn met de doelstellingen van de Europese Biodiversiteitsstrategie en de Vlaamse stikstofaanpak. We maken werk van **wetlandherstel, bosuitbreiding, en het vergroten, verbinden en duurzaam beschermen van onze natuurgebieden**. We verminderen de impact van milieudrukken en invasieve uitheemse soorten op de natuur- en bosgebieden.

Onze missie stopt zeker niet bij beschermde zones. We creëren veerkrachtige ecosystemen en realiseren natuurdoelen buiten deze zones. We zorgen ervoor dat **natuur als een levensader door heel Vlaanderen** stroomt, gaande van de binnenstad, de particuliere tuinen, de stadsparken, over de contactzone tussen de bebouwde ruimte en de open ruimte tot in de grote natuurgebieden. We zorgen voor stapstenen tussen habitats en creëren natuurverbindingen die het landschap verrijken en de belevingswaarde ervan verhogen, en als buffer dienen tegen de effecten van de klimaatverandering. Ook in gebieden met een andere hoofdfunctie dan natuur, streven we naar een **basisnatuurkwaliteit** die niet alleen het ecosysteem maar ook de veerkracht van die gebieden én ons welzijn versterkt.

Speerpuntacties

- **Herstel en aanleg van 20.000 ha natte natuur en stikstofsanering:** We voeren tegen 2030 een ambitieus gebiedsgericht Meerjarenprogramma Natte Natuur uit. We herstellen hierbij de natuurlijke dynamiek en de bufferende en infiltrerende capaciteit van valleigebieden, en dragen zo ook bij aan koolstofvastlegging en klimaatmitigatie. Dit programma is afgestemd op het Meerjarenprogramma Stikstofsanering waarbij we werk maken van herstelmaatregelen in de habitatrichtlijngebieden. We doen dit door hydrologische maatregelen en ander herstelbeheer uit te voeren op landschapsniveau en op perceelsniveau, en door het onder passend beheer brengen van speciale beschermingszones. Tegelijk verminderen we de stikstofdepositie op kwetsbare ecosystemen door de maatregelen uit het stikstofdecreet uit te voeren met betrekking tot onder meer de piekbelasters, de stopzettingsregeling en de aanpak in maatwerkgebieden. We monitoren de ecologische impact van stikstof op beschermde natuur en evalueren de effectiviteit van ons stikstofbeleid.
- **Meer kwalitatieve natuurverbindingen en basisnatuurkwaliteit:** We verbinden de grote natuurkernen met elkaar door het herstellen en aanleggen van natuurverbindingselementen. Daarnaast zorgen we voor een basisnatuurkwaliteit in gebieden met een andere hoofdfunctie dan natuur, zoals landbouwgebied en verstedelijkt gebied. We besteden in het landbouwgebied meer aandacht aan het belang van ecosystemendiensten. Een hogere biodiversiteit kan de landbouw ondersteunen en tegelijk leiden duurzame landbouwpraktijken tot natuurherstel. We maken een Soortenbeschermingsprogramma Akkerbiodiversiteit, voeren dit uit in samenspel met bestaande instrumenten zoals beheerovereenkomsten, en monitoren de agrarische natuur. We doen dit in samenwerking met het Agentschap Landbouw en Zeevisserij. Naast agrarische natuur dragen ook stadsnatuur, soortenrijke tuinen en natuur op bedrijventerreinen bij aan de creatie van natuurnetwerken. Via groenblauwe oplossingen en het proces van natuurweefselplanning verhogen we de biodiversiteit en leefbaarheid in steden en dorpskernen.

beheer en tot het ombuigen van bedreigingen naar kansen. De bevoegdheidsverdeling maakt een versterkte samenwerking tussen het Vlaamse en federale niveau noodzakelijk.

5. GRONDSTOFFEN EN CIRCULARITEIT

De transitie naar circulariteit is niet enkel nodig omwille van het leefmilieu en om de klimaatdoelstellingen te helpen realiseren. De **beschikbaarheid van grondstoffen** is ook cruciaal voor ons welzijn, onze welvaart en onze industrie. Sectoren zoals hernieuwbare energie, ICT, elektromobiliteit, defensie en ruimtevaart hebben nood aan voldoende kritieke grondstoffen. Daarom implementeren we het Actieplan Circulaire Economie, in uitvoering van de Europese Green Deal, de 'Ecodesign' verordening en de 'Critical Raw Material Act'. Dit combineren we met een Vlaamse strategie om onze welvaart te laten groeien met een **dalend gebruik van primaire grondstoffen**. Als onderdeel van ons streven naar Europese strategische autonomie, ondernemen we acties om de beschikbaarheid van **kritieke grondstoffen te waarborgen**. We verkennen onze lokale reserves, inclusief het potentieel van lithium uit diepe formatiewaters.

Speerpunctacties:

- **Verschuiving naar grondstoffen- en materiaalpreventie:** We verschuiven het accent in ons beleid naar grondstoffen- en materiaalpreventie. Daarom maken we werk van een integrale preventiestrategie. Deze passen we toe in onze Vlaamse beleidsplannen. Dit betekent dat we naast een ambitieuze uitvoering van de bestaande afvalpreventie en -uitvoeringsplannen deze principes ook verankeren in andere beleidsplannen en-strategieën.
- **Meer focus op natuurlijk kapitaal, korte keten en sluiten van kringlopen:** We zetten in op natuurinclusieve productiemethoden voor landbouwers en we verankeren succesvolle initiatieven rond de korte keten en het sluiten van kringlopen. We ondersteunen deze initiatieven via een transitiefonds, gespijsd door de overheid, de voedingsbedrijven en de kleinhandel. Via biomassahubs ondersteunen we landschapsbeheerders en landbouwers voor een zo optimaal mogelijke valorisatie van nevenstromen uit het beheer van bos, natuur en landschap.

6. WATER en KLIMAATADAPTATIE

Ondanks de inspanningen in Europa op het gebied van klimaatmitigatie, staat Vlaanderen voor de uitdaging van klimaatverandering. Het is van essentieel belang actie te ondernemen om onze samenleving aan te passen aan deze veranderingen. In uitvoering van de Europese klimaatwet en om klimaatbestendig te zijn tegen 2050, sporen we met het Vlaams klimaatadaptatieplan 2030 aan tot een **tempoversnelling** en bewaken we de transversale aanpak. We zijn vastberaden om te investeren in een klimaat robuust land-, bodem-, water-, natuur- en materialenbeheer. Tegelijk zetten we binnen onze stedelijke omgeving ook volop in op groenblauwe infrastructuur voor verkoeling en hittebestendigheid. We beschermen kwetsbare gebieden en bevorderen duurzame bouwpraktijken. Een cruciale pijler in ons beleid is de **bevordering van groenblauwe dooradering en het creëren van ruimte voor natuur en water**.

We leggen een **sterke verbinding tussen ons ruimtebeleid, ons adaptatiebeleid en ons waterbeleid**. In lijn met de Europese Kaderrichtlijn Water en de Overstromingsrichtlijn intensiveren we onze inspanningen om overstromingsrisico's te verminderen en de dreiging van waterschaarste door droogte aan te pakken. Bovendien versnellen we de verbetering van de waterkwaliteit. De Blue Deal-nota en de stroomgebiedbeheerplannen vormen het kader voor de realisatie van de waterdoelen.

Speerpuntacties:

- **Breed verankeren van adaptatiebeleid:** In de komende legislatuur gaan we resoluut vooruit met een duidelijk plan om Vlaanderen klaar te stomen voor de uitdagingen van klimaatverandering. We leggen heldere langetermijndoelen en meetbare indicatoren vast om de veerkracht van onze regio tegen de impact van klimaatverandering te meten. We voorzien hiervoor indicatoren op Vlaams en lokaal niveau en een robuust monitoringsysteem om onze voortgang op te volgen. *Tegelijk* verankeren we ons klimaatadaptatiebeleid stevig in de wetgeving en zorgen voor een jaarlijks budget op de meerjarenbegroting om te investeren in concrete acties op het terrein en voor beleidsontwikkeling, onderzoek en het versterken van onze capaciteiten. We geven specifieke aandacht aan kwetsbare groepen en gemeenschappen die getroffen (zullen) worden. Want een echt veerkrachtig Vlaanderen laat niemand achter.
- **Water als speerpunt van adaptatiebeleid:** Met de Blue Deal nota, die binnen het jaar na het aantreden van de nieuwe regering wordt goedgekeurd, maken we een ambitieus plan met structurele financiering voor waterkwaliteit en waterzekerheid. Dit vormt de bijdrage vanuit water aan het klimaatadaptatiebeleid en zal de stroomgebiedbeheerplannen sturen die tegen eind 2027 worden goedgekeurd. Met een vernieuwde aanpak zorgen we voor gedragen plannen waarin programma's zoals Waterlandschap structureel verankerd zijn en de grondenbank Blue Deal een essentiële rol speelt. De Blue Deal nota bevat ook de aanpak voor de uitwerking van een langetermijnvisie voor water met horizon 2050, een systemische visie die verder reikt dan interventies in de waterlopen en hun valleien.

7. BOUWSHIFT

Met de bouwshift verdichten en verweven we kwalitatief op goed gelegen locaties terwijl we tegelijkertijd de kostbare open ruimte vrijwaren. Tegen 2040 willen we zo netto geen extra ruimte meer in beslag te nemen. De bouwshift zetten we in als hefboom voor klimaatadaptatieve ingrepen zoals een versterkte groenblauwe dooradering, voor bijdragen aan de energietransitie zoals collectieve renovatie en duurzame warmte via warmtenetten, en voor biodiversiteitsherstel zoals ecologische ontsnippering. Via knooppuntontwikkelingen biedt de bouwshift de ruimtelijke condities voor een goed functionerend collectief vervoersysteem. Op die manier helpt de bouwshift mee bouwen aan klimaatmitigatie en een betere luchtkwaliteit.

Vlaanderen neemt hierin het voortouw door niet alleen zelf acties te initiëren, maar ook door het stimuleren van projecten van anderen om de bouwshift waar te maken.

Speerpuntacties:

- **Ruimte en mobiliteit verenigd:** We koppelen ruimte en mobiliteit in een vernieuwende geïntegreerde ontwikkelingsstrategie die tegelijkertijd de bouwshift bevordert én het spoorstelsel efficiënter maakt. Samen met de federale overheid en het departement Mobiliteit en Openbare Werken ontwikkelen we een investeringsagenda die knooppuntontwikkeling stimuleert en een gebruiksvriendelijke reiservaring verzekert.
- **De bouwshift hand in hand met grondbeleid:** In ons streven naar een inclusieve samenleving verbinden we knooppuntontwikkeling aan een grondbeleid dat betaalbaar en kwaliteitsvol wonen creëert. Naar analogie met de brownfieldconvenant, lanceren we de Bouwshiftconvenant. Deze overeenkomst bevordert een win-win samenwerking tussen overheid en initiatiefnemers om hoogwaardige bouwshiftprojecten op wijkniveau te realiseren. Met de convenantformule kan de overheid op maat sturen om onder meer een

maatschappelijke uitdagingen samenkomen en grote investeringen voor klimaatadaptatie, hernieuwbare energiebronnen en vervoersinfrastructuur gepland zijn.

- **Actieve lokale coalities:** Waar mogelijk leggen we het eigenaarschap voor het realiseren van onze omgevingsdoelen bij lokale coalities. We voorzien heldere richtlijnen en doelstellingen en een geïntegreerde ondersteuning vanuit Vlaanderen. Dit alles gekoppeld aan een solide financiële basis en een versterking van lokale omgevingsdiensten. Door deze aanpak, kunnen we afstappen van versnipperde subsidies en ons richten op het aanjagen van innovaties. Het werken met lokale coalities wordt stevig verankerd in ons Omgevingsbeleid, als essentieel middel voor vooruitgang. We zetten hiervoor volop in op Strategische Projecten en het Open Ruimte Platform.

2. DIGITALE TRANSFORMATIE VAN DE DIENSTVERLENING

In het dynamische landschap van het omgevingsdomein staan we voor talloze uitdagingen die een integrale aanpak vereisen, dwars door overheidsniveaus en disciplines heen (<https://www.steunpuntbestuurlijkevernieuwing.be/toekomstvisie-vlaanderen/>). Als vooruitstrevende overheid streven we naar proactief en evidence-based beleid op alle fronten. We omarmen de complexiteit van de omgevingskwesties en maken deze **concreet en toepasbaar met en voor alle betrokken spelers**. Digitale transformatie vormt de basis van onze aanpak, waarbij we streven naar een open en inclusieve samenwerking met behulp van **open data en modellen**. Door deze kennis breed toegankelijk te maken, geven we alle betrokkenen de mogelijkheid om bij te dragen aan het verwezenlijken van onze omgevingsdoelstellingen. Ons uiteindelijke doel? Op feiten gebaseerde besluitvorming mogelijk maken, inzicht verschaffen en op maat gemaakt advies bieden voor duurzame oplossingen die onze leefomgeving ten goede komen.

Speerpuntacties:

- **Een omgevingsvergunningenregister met grote meerwaarde:** Met het omgevingsvergunningenregister, dat we organisatorisch en juridisch verankeren, zetten we samen met Vlaanderen Digitaal en het Agentschap Binnenlands Bestuur een belangrijke stap naar een meer efficiënte en transparante aanpak. Dit register maakt niet alleen de vergunde toestand en zijn historiek inzichtelijk, maar vormt ook de basis voor een bredere digitalisering van zowel private als publieke bedrijfsprocessen. Denk aan de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS), het Vlaams vastgoed platform (VIP), en geautomatiseerde subsidiëring. De voordelen hiervan zijn legio: van een gebruiksvriendelijke en proactieve dienstverlening bij vergunningsaanvragen tot meer geautomatiseerde advisering en handhaving. Dit biedt niet alleen enorme efficiëntiewinsten, maar zorgt er ook voor dat zowel de overheidssector als private spelers beter kunnen voldoen aan Europese verplichtingen zoals de Richting Industriële emissies en de 'Industrial Emissions Portal Regulation'(RIE/IEPR). Bovendien zal ons register een solide basis vormen voor het beleid rond zorgwekkende stoffen (ZS), en zal het een schat aan data bieden voor toekomstige besluitvorming.
- **Geavanceerde tools voor een snellere duurzame ontwikkeling:** Door in te zetten op het gebruik van geavanceerde tools zoals een datacatalogus, een modellencatalogus (met Digital Twin/AI-functionaleiteit), remote sensing, Virtual Reality/3D, stellen we ook de niet-expert in staat de impact van project- of gebiedskeuzes te begrijpen en te beoordelen. Denk aan het inschatten van de omgevingsimpact zoals bij de voortoets, watertoets en impactscore. Dit betekent geen tijdverlies meer en snellere ontwikkelingen die daadwerkelijk duurzaam zijn. Diezelfde tools helpen ons ook bij het voorspellen en beoordelen van cumulatieve effecten op het milieu als gevolg van menselijk handelen en klimaatverandering. Hierdoor kunnen we

proactief maatregelen nemen om de kwaliteit van onze leefomgeving te beschermen en complexe ruimtelijke ingrepen te rechtvaardigen.

3. HANDHAVING

Omgevingshandhaving is de essentiële schakel die ervoor zorgt dat onze leefomgeving wordt beschermd, dat regels worden nageleefd en dat we gezamenlijk streven naar een betere toekomst voor ons allen. Het beleidsdomein Omgeving zette de laatste jaren sterk in op een geoptimaliseerde samenwerking waarvoor bij alle betrokken entiteiten ruim draagvlak bestaat. Tegelijkertijd verzekeren we de efficiënte opname van het brede spectrum van handhavingsoopdrachten op het daarvoor meest aangewezen niveau: entiteit, beleidsdomein en Vlaamse Overheid. De rol van de entiteiten en het beleidsdomein blijft cruciaal, aangezien de directe en nauwe band met de inhoudelijke omgevingsexpertise een **kostenefficiënte en impactvolle handhaving** mogelijk maakt.

Door de prioriteiten en doelstellingen van het meerjarenprogramma omgevingshandhaving met eenheid van visie uit te voeren, te evalueren en waar nodig te hernieuwen, boeken we concrete resultaten en blijven we onze aanpak verbeteren.

Een doelmatige omgevingshandhaving kan alleen worden bereikt door een **actieve wisselwerking tussen handhavers, onderzoekers, beleidsmakers en advies- en vergunningverleners** binnen het beleidsdomein. **Lokale besturen en intergemeentelijke samenwerkingsverbanden** zijn van onschatbare waarde in het streven naar meer impact. We wisselen expertise uit en ondersteunen lokale handhavers om de lokale bestuurskracht te vergroten.

Om een oplossingsgerichte en daadkrachtige handhaving te garanderen, investeren we in krachtig optreden op het terrein, efficiënte coördinatie en de noodzakelijke specialisatie van handhavers.

Door een optimale inzet van **handhavingsinstrumenten en strategieën** vergroten we het nalevingsgedrag om een rechtvaardige omgeving te creëren voor iedereen. Onze ervaring en kennis dragen bij aan het ontwikkelen van handhaafbare regels, heldere vergunningen en duidelijke adviezen.

Speerpuntacties:

- **Geoptimaliseerde werking:** We implementeren het Kaderdecreet Vlaamse Handhaving en haar uitvoeringsbesluiten, en passen onze werking en procedures verder aan. Via de nieuwe bevoegdheden op vlak van bestuurlijke vervolging versterken we de bestuurlijke beboeting en formaliseren we de afstemming met de gerechtelijke handhaving.
- **Innovatief handhaven:** Via digitale transformatie duiken we dieper in een wereld van data-gedreven omgevingshandhaving en kunnen we meer risico gebaseerd handhaven. We optimaliseren onze opvolgingssystemen zodat we handhavingsdata vlot en veilig kunnen monitoren, uitwisselen en transparant ontsluiten. Door te investeren in geavanceerde technologieën zoals sensoren, drones en satellietbeelden, creëren we een real-time inzicht in risico's en overtredingen. We gaan zelfs nog verder door de kracht van kunstmatige intelligentie te verkennen, om zo onze handhavingsinspanningen efficiënter en effectiever te maken.